

۷۴۹۹

نورزاد کوهساره

تألیف: مجتبی نورزاد کوهساره

سرشناسه : نورزاد ، مجتبی
 عنوان و نام پدیدآور : لعن و ناسزا در فقه / تالیف مجتبی نورزاد کوهساره ؛
 مشخصات نشر : قم: بوستان دانش، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۲۲۸ ص
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۹۱-۵۹-۸ ریال ۱۰۰۰۰۰

وضعیت فهرست نویسی: فیا

پیدداست : کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع : لعن و ناسزا در فقه ، -- پرسش ها و پاسخ ها

شناسه فرده : نورزاد کوهسار ، مجتبی ، ۱۳۶۵

رده بندی کنگره : ۱۳۹۴ ۸۰۴۱ س ۳۶۵ پ ۲۷/۲ BP

رده بندی دیو : ۹۷۳/۳۹۷

شماره کتابشناسی : ۴۰۲۲۸۱

انتشارات بوستان دانش

آدرس : قم - خیابان ارم - پادشاه قدس - طبقه آخر - پلاک ۷۱

تلفن : ۰۹۱۲۱۵۱۳۷۶۴ ، ۰۹۱۲۷۷۴۹۶۶۶

نام کتاب :..... لعن و ناسزا در فقه

مؤلف :..... مجتبی نورزاد کوهساره

ناشر :..... بوستان دانش

نوبت و سال انتشار :..... اول، ۱۳۹۴

شمارگان :..... ۵۰۰

چاپ :..... آسمان

شابک :..... ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۹۱-۵۹-۸

قیمت :..... ۱۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

مقدمه..... ۱۳

(۱) بیان مسأله..... ۱۳

(۲) سؤالات تحقیق..... ۱۴

(۳) فرضیه ها..... ۱۴

(۴) سابقه تحقیق و نوآوری..... ۱۵

(۵) ضرورت تحقیق..... ۱۵

(۶) اهداف و فواید تحقیق..... ۱۶

(۷) ساختار تحقیق..... ۱۷

فصل اول: کلیات..... ۱۹

گفتار اول: مفاهیم..... ۲۱

الف) مفهوم لعن..... ۲۱

(۱) در لغت..... ۲۱

(۲) در اصطلاح..... ۲۴

۱-۲) اصطلاح فقهاء..... ۲۴

۲-۲) اصطلاح مفسرین..... ۲۵

۳-۲) لعن در نزد علماء اخلاق..... ۲۷

۳- لعن در لسان آیات و روایات..... ۲۸

۱-۳) در لسان آیات..... ۲۸

۲۹	 (۲-۳) در لسان روایات
۳۰	 (ب) مفهوم سبّ و ناسزا
۳۰	 (۱) در لغت
۳۲	 (۲) در اصطلاح
۳۲	 (۱-۲) اصطلاح فقهاء
۳۳	 (۲-۲) اصطلاح علمای اخلاق
۳۴	 (۳-۲) اصطلاح مفسّرین
۳۸	 گفتار دوم: تشیّمات
۳۸	 (الف) انواع لعن
۳۸	 (۱) لعن غیر مجرّم
۴۰	 (۲) لعن صواب و جثّه
۴۱	 (ب) انواع سبّ و ناسزا
۴۲	 (۱) سبّ حرام
۴۲	 (۲) سبّ غیر حرام
۴۳	 گفتار سوم: جایگاه سخن گفتن در دین اسلام
۴۶	 گفتار چهارم: لعن و ناسزا در ادیان و مکاتب
۴۶	 (الف) دین مسیحیت
۴۷	 (ب) دین یهود
۵۰	 (ج) لعن در زرتشتیگری
۵۱	 (د) در مذاهب و فرقه ها

گفتار پنجم: اسباب کلی در ابتلاء به لعن خداوند متعال و رهبران دینی.....	۵۶
الف) اسباب لعن در آیات قرآن.....	۵۷
ب) اسباب لعن در روایات.....	۶۱

فصل دوم: جایگاه لعن و نفرین در فقه..... ۶۵

گفتار اول: اقوال در جواز لعن.....	۶۷
الف) عدم جواز.....	۶۷
ب) تفصیل در مسائل لعن.....	۷۳
ب-۱) لعن حرام (ناجائز یا صواب).....	۷۴
ب-۲) لعن جائز یا نجای.....	۷۷
ب-۳) اقوال در لعن شخصی (معین) و لعن عمومی (نوعی).....	۸۷
گفتار دوم: ادله اقوال.....	۹۴
الف) ادله منکرین جواز لعن.....	۹۴
۱) آیات.....	۹۴
۲) روایات.....	۹۵
ب) ادله‌ی مجوزین.....	۹۸
۱) آیات.....	۹۹
۲) روایات.....	۱۰۰
۳) سیره‌ی پیامبر اکرم (ص) و ائمه‌ی معصومین (ع).....	۱۰۳
۴) سیره‌ی متشرعه.....	۱۰۵

- ۱۰۷ (۵) زیارت نامه ها
- ۱۱۰ (۶) عقل و اجماع فریقین
- ۱۱۲ (۷) لعن إمتثال فرع و بلکه اصل واجبی به نام تبری است
- ۱۱۵ گفتار سوم: احکام متخذ از روایات لعن توسط فقها
- ۱۱۸ (۱) حرمت شئونات مرتبط با خمر
- ۱۲۱ (۲) حرمت ربا دادن و شئونات مربوط به آن
- ۱۲۱ (۳) حرمت اعانه بر اثم (حرمت کمک به گناه)
- ۱۲۲ (۴) حرمت تشبیه رجال به نساء و بالعکس
- ۱۲۲ (۵) حرمت رشوه
- ۱۲۸ گفتار چهارم: حکم تائید در لعن
- ۱۳۱ گفتار پنجم: مصادیق لعن
- ۱۳۱ الف) مباحله
- ۱۳۵ ب) لعان
- ۱۳۶ (۱) اسباب لعان
- ۱۳۷ (۲) شرایط لعان
- ۱۳۷ (۳) کیفیت لعان
- ۱۳۸ (۴) احکام و آثار لعان
- ۱۳۹ (۵) آثار حقوقی لعان از جهت وراثت
- ۱۴۰ ج) لعن اولاد توسط والدین
- ۱۴۱ د) لعن نسبت به دولت های ظالم ، مستکبر و مشرک

گفتار ششم: شبهات لعن ۱۴۳

(۱) لعن مخالف احتیاط است ۱۴۳

(۲) چه چیزی لعن را بر ما واجب می گرداند ۱۴۴

(۳) لعن بیماری روحی و مخالفت با فطرت انسانی است ۱۴۵

(۴) لعن مخالف با وحدت می باشد ۱۴۶

(۵) لعن یک نوع خشونت است که با روح شریعت اسلام هم خوانی ندارد ۱۴۷

(۶) لعن مناسب با سب مصممین (ع) نیست ۱۴۷

(۷) لعن منافات با عدالت خداوند متعال دارد ۱۴۸

(۸) روایاتی که نهی از لعن را نفی کنند ۱۴۸

فصل سوم: جایگاه سب و ناسزا در فقه ۱۵۱

گفتار اول: اقوال در جواز سب و تفصیل مختلف سب ۱۵۳

الف) حرمت سب مطلقا ۱۵۳

ب) تفصیل در حکم ۱۵۵

(۱) سب جائز ۱۵۵

(۲) سب حرام ۱۵۶

ج) صورتهای مختلف طرفین سب (ساب و مسبوب) و آثار آن ۱۵۹

(۱) صورتهای ساب و مسبوب ۱۵۹

(۲) آثار آن صور ۱۶۰

(۳) بیانی خلاصه وار در توضیح اقسام سب و ناسزا ۱۶۶

۱۶۸	گفتار دوم: ادله اقوال.....
۱۶۸	(الف) ادله منکرین جواز سبّ و لو اجمالاً.....
۱۶۸	(۱) آیات شریفه.....
۱۷۲	(۲) روایات.....
۱۷۴	(۳) سیره پیامبر اکرم (ص).....
۱۷۶	(۴) برهان و استدلال منطقی.....
۱۷۷	(ب) الله مجوزون.....
۱۸۳	گفتار سوم: سبّ به ذوات مقدسه.....
۱۸۳	(۱) دشنام به حضرت زهرا (س) و باقی انبیاء (ع).....
۱۸۵	(۲) اذن حاکم سرخ در قتل سبّ ذوات مقدسه.....
۱۸۷	(۳) ثبوت و عدم ثبوت قصاص و دیه بر قاتل دشنام دهنده به مقدسات.....
۱۸۸	گفتار چهارم: حکم ثانوی در سبّ.....
۱۹۴	گفتار پنجم: مصادیق سبّ و ناسزا.....
۲۰۵	گفتار ششم: مستثنیات سبّ و ناسزا.....
۲۱۰	منابع و مأخذ.....

مقدمه

مکلف در پی این است که بتواند تمامی اعمال و گفتارهای خود را منطبق بر موازین فقهی و شرعی گرداند. یکی از موضوعاتی که در حوزه رفتاری و گفتاری مکلف مورد ابتلاء می باشد بروز لعن و ناسزا از اوست. لذا بحث از احکام فقهی آن نیز برای مکلفین بسیار اساسی است. در این نوشته با بررسی تفصیلی در معنای لعن و ناسزا و اقوال و احکام مختلف درباره آن بواسطه رجوع به نص، تصریحات شرعی و فقهی در پی اثبات حکم شرعی این دو مقوله برآمده ایم، فقهاء معجم برای لعن و همچنین برای ناسزا و سب دو نظریه مطرح ساخته اند. عده ای به صورت مطلق از آن دو نفی کرده اند و برخی دیگر قائل به تفصیل در مسأله شده و صورت جوازی نیز برای لعن و ناسزا تصور هستند. گفته اند حرمت سب و ناسزا مستثنیاتی دارد و در کلام فقهاء به آنها اشاره شده است همچون سب بدعت گذار در دین و یا سب مؤمن متجاهر به فسق، و یا درباره لعن گفته شده است که لعن حرام یعنی لعنی که در غیر محل خود نسبت به غیر مستحق لعن واقع گردد و الا لعن و نفرین نسبت به کسانی که صاحبان صفاتی همچون ظلم، کفر، شرک، کذب و ... می باشند که مورد تصریح آیات و روایات واقع شده است، نه تنها امری جائز بلکه در مواردی و شرائطی مستحب و واجب نیز خواهد بود، ما در تفصیل فصل ها به مستندات و تصریحات اقوال و احکام اشاره مفصل کردیم. در بیان مصادیق سب استفاده از الفاظی مثل، حمار، کلب، شارب خمر و بیان شده است که یا در مورد مصادیق لعن در فقه و کلام فقهاء به لعن با احکامش و یا مباحله و لعن والدین و ملت ها به صورت مفصل اشاره شده است. در گفتارهایی نیز پس از اثبات احکام اولیه برای لعن و ناسزا، احکام ثانویه را به بحث نهاده و گفته ایم که تمامی احکام اولیه نسبت به لعن و ناسزا (جر در مواردی) در صورت تلاقی با عناوین ثانویه همچون ضرر جانی و شخصی و یا ضرر بر مصالح نوعیه و جامعه متحد اسلامی، اثر و جنس خود را تبدیل کرده و حکم دیگری همچون حرمت

را خواهند داشت. در بیان احکام سبّ و ناسزا با مراجعه به تصریحات فقهی دسته بندی هائی را مطرح ساخته ایم، مثلاً حکم صورتهای مختلف طرفین را بررسی کرده (اگر سب و مسبوب مسلمان باشند یا یکی مسلمان و دیگری کافر، اگر مسبوب ذوات مقدسه باشند و ...) و حکم و اثر هر کدام را با استنادات و استدلالها اشاره کرده ایم مثلاً اثراتی همچون قتل، کفر، ارتداد، نجاست، تأدیب، فسق و غیره که در اثر انواع مصادیق سبّ و ناسزا بر آن مترتب می گردد. در آخر هر فصل و نسبت به هر موضوعی و درصدد تبیین احکام مسأله مورد بحث سؤال و پاسخ هائی را بر اشاره کرده ایم، همچنین درباره لعن شبهاتی مطرح شده به همراه پاسخ های آنها آورده ایم مثلاً آنچه عده ای در جهت نفی شرعیت لعن گفته اند: لعن مخالف با عدالت خداوند متعال بوده ظلم می باشد چون لعن و نفرین یعنی مطالبه دور ساختن از رحمت الهی لذا اگر خداوند بواسطه لعن عذاب ملعون را ازدیاد دهد نوعی ظلم خواهد بود و پاسخ داده شده است که کاسه داغ بر آتش اندن نتیجه ای همچون همین اشکال را خواهد داشت زیرا همان خدایی که شما مطرح ساختید با باران فراوان و به کرات در آیات و روایات مختلف لعن و نفرین در مواردی و نسبت به افرادی را مجویز کرده است و یا شبهات دیگری که در انتهای فصل سوم بیان گردیده است و خلاصه اینکه سبّ شده است به صورت کامل دو مسأله لعن و ناسزا با تمامی اقوال و احکام و جایگاه فقهی آنها، شبهات و مصادیق آنها مورد بررسی قرار گرفته و حکم و نتیجه کاملی را به دست آوریم.

الاقل مجتبی نورزاد کوهساره

۲۴ ربیع الاول ۱۴۳۷ هـ ق ۱۵/۱۰/۱۳۹۴ هـ ش

قم المقدّسة

مقدمه

(۱) بیان مسأله

با حمد و ثنای الهی و استمداد از رحمت و عنایت حضرت حق موضوعی که به صورت تفصیل در سدد بررسی آن می‌باشیم، جایگاه لعن و ناسزا در فقه می‌باشد و چون موضوع لعن و ناسزا یکی از مسائلی است که مورد ابتلاء جامعه اسلامی و عموم مسلمین می‌باشد چنانچه نظرات و عقائد مختلف درباره جواز یا عدم جواز آن مطرح می‌گردد، مادر این تحقیق و پژوهش در پی آن هستیم که با بررسی تطبیقی، همراه با استناد به ادله شرعی، جایگاه لعن و ناسزا، اقسام و ادله معتبری که توسط مائنین مطرح شده است را از نگاه فقه و شریعت مورد بررسی و واقعیت‌یابی قرار دهیم تا در اثر این پژوهش و تبیین فقهی مسأله مورد بحث بتوانیم ضمن آشکار کردن جایگاه لعن و ناسزا در فقه، احکام فقهی هر کدام را به دست آوریم که طبیعتاً چنین پژوهشی جامعه اسلامی را مواجه با عقیده حق در این باره خواهد ساخت.

(۲) سؤالات تحقیق

الف) سؤال اصلی: جایگاه لعن و ناسزا در فقه چیست؟

ب) سؤالات فرعی: ۱- معنی و مفهوم لعن و ناسزا چیست؟ ۲- رابطه حقیقی لعن و

ناسزا چگونه است؟

۳- چه اقسام و انواعی برای لعن و ناسزا وجود دارد؟

۴- اقوال در حکم ناسزا چیست؟ و ادله آن کدام است؟

۵- چه مستثنیاتی برای ناسزا وجود دارد؟

۶- حکم لعن چیست و ادله آن کدامند؟

۷- مصادیق لعن کدامند؟

۸- مستثنیات لعن کدام است؟

۹- مصادیق سب کدامند؟

۱۰- مستثنیات سب کدامند؟

۱۱- اسباب موجب لعن چیست؟

(۳) فرضیه ها

به نظر می رسد با تبیین جوانب مختلف موضوع مورد بحث و اثبات وجود تباین مفهومی و معنوی مابین دو مقوله لعن و ناسزا و همچنین وجود اقوال، اقسام، مصادیق و ادله متنوع اقوال که در هر دو مقوله مطرح است، حکم شرعی و فقهی لعن با در نظر گرفتن شرائط خاص آن، جواز و حکم شرعی و فقهی ناسزا با شرائط آن عدم جواز خواهد بود. و همچنین به نظر می رسد تفاوت آشکاری مابین معنا و مفهوم و

حقیقت لعن و ناسزا وجود دارد و محتمل است که برای ناسزا و لعن مستثنیاتی وجود داشته باشد. لذا با اخذ این فرضیه در آغاز تحقیق به نحو تفصیل وارد بحث خواهیم شد، تا نظریه حقیقی از میان فرضیات به کرسی نشاندۀ شود ان شاء الله.

۴) سابقه تحقیق و نوآوری

با مراجعه به سرائع مرتبط با موضوع بحث و با جستجوی کتب مطرح شده در باب لعن و ناسزا می توان اذعان کرد که تألیف و تحقیق مستقلی در باب جایگاه فقهی و شرعی لعن و ناسزا نیافتم. در ضمن باب کلیت لعن و ناسزا و یا خصوص لعن، افرادی خاص کتاب هائی مختصر تدوین نموده اند همچون کتاب «نفحات اللاهوت فی لعن الجبیت و الطاغوت» - محقق کرکی (ره)، «یا کتاب» - سب و لعن از دیدگاه اخلاقی و فقه سیاسی - سید ابراهیم علوی و برخی بزرگان و علماء عظیم الشأن نیز در لابلای مطالب و معارف دیگر چه فقهی و چه غیر فقهی همچون مقدمه بر شرح زیارت عاشورا و یا در مناظرات علماء با مذاهب دیگر مطالبی مختصر را بیان کرده اند - ولی بنده یک تحقیق مستقل در این موضوع نیافتم. لذا امتیاز و ویژگی خاص این پژوهش و تحقیق در این است که بحث مستقلی را به تفصیل در باب مشروعیت و عدم مشروعیت لعن و ناسزا و جایگاه آن دو مقوله در محضر فقه مطرح می سازد.

۵) ضرورت تحقیق

لعن و ناسزا و حکم شرعی و فقهی آن از موضوعاتی است که معرکه آراء و نظرات مختلف در مجامع علمی و دینی مذاهب مختلف اسلامی و روشنفکری است که

تفاسیر متنوعی را از آن مطرح ساخته و به نزاع پرداخته اند. بدین لحاظ طرح این تحقیق شاید در نظر ابتدائی و ظاهری منافی با ایجاد وحدت در بین مسلمین باشد اما با نگاهی واقعی و حقیقی و به لحاظ جایگاه دقیق و مشروعیت و مباحث صریح این مسئله در فقه و شریعت اسلام و لسان قرآن کریم و روایات، ضرورت داشت تا در جهت روشن ساختن حکم شرعی آن و جایگاه آن در متون مشترک فریقین و همچنین زدودن شبهات و فرمیه های متناقض حول آن در پی شفاف سازی این مسئله برائیم تا باشد که محققان جامعه اسلامی با متن تحقیقی و واقعی، حقیقت در باب جایگاه لعن و ناسزا در فقه را به دست آورند.

۶) اهداف و فوائد تحقیق

اهداف و فوائدی که برای این تحقیق متصور است این است که حکم شرعی و فقهی لعن و ناسزا با مراجعه به متون و استدلال مشخص گردد، تا با اطلاع یافتن مسلمین از تکلیف شرعی خود در این باب انسجام و یکپارگی را اتحاد مذاهب مختلف مسلمین حاصل گردد. لذا به ثمر نشستن این تحقیق همه را به این نکته می بینیم که مسأله لعن و ناسزا در متون دینی اعم از آیات و روایات و نظرات علماء دین از مذاهب مختلف، یک مسأله اختلافی نبوده بلکه حکم شرعی و فقهی آن امری کاملاً معلوم و ثابت است. لذا فقط جهل به حکم شرعی آن دو است که می تواند جوامع مسلمین را به چالش بکشاند و همچنین از اهداف و فوائد علمی این تحقیق منحصر به فرد بودن آن می باشد که می تواند در مجامع قانون گذاری و مراکز تحقیقاتی حول مسائل اسلامی، دارالتبلیغ و مطالعات جامع محققین و مؤلفین مورد بهره برداری قرار گیرد ان شاء الله.

(۷) ساختار تحقیق

این تحقیق در سه فصل تنظیم شده است که فصل اول درباره کلیات موضوع مورد بحث که مشتمل بر پنج گفتار خواهد بود، در گفتار اول مفاهیم لعن و ناسزا در لغت، اصطلاح و آیات و روایات مورد بحث قرار خواهد گرفت و در گفتار دوم تقسیماتی که برای لعن و ناسزا مطرح است را بیان خواهیم کرد، در گفتار سوم نیز مختصری در جایگاه سخن گفتن در دین اسلام بحث خواهد شد، همچنین در گفتار چهارم لعن و ناسزا در ادیان و مکاتب مورد بحث قرار خواهد گرفت و در گفتار پنجم نیز اسبابی که موجب ابتلاء به لعن خداوند می گردد را بحث خواهیم کرد.

در فصل دوم درباره جایگاه لعن و ناسزا در فقه بحث شده است در چند گفتار که گفتار اول اقوال و احکام در مسأله، گفتار دوم ادله اقوال، گفتار سوم، حکم ثانوی در لعن، گفتار چهارم مصادیق لعن و در گفتار پنجم شبهات مطرح شده در باب لعن و جواب از آن شبهات مطرح خواهد شد.

فصل سوم درباره جایگاه ناسزا و سب در فقه خواهد بود که آن نیز در چند گفتار خواهد بود، گفتار اول اقوال و احکام در مسأله، گفتار دوم ادله اقوال، گفتار سوم حکم ثانوی در سب، گفتار چهارم مصادیق سب و ناسزا و در گفتار پنجم مستثنیات سب و ناسزا را بحث خواهیم کرد.